

Januar 2020.

Izveštaj o stanju u zemlji

Predstavništvo u Bosni i Hercegovini (Sarajevo)

Bosna i Hercegovina – posebna zemlja

Četvrt stoljeća nakon završetka rata, svjetlost i sjena

Sven Petke

800 metara za 1:43,47 minuta nagradilo je Amela Tuku 1. oktobra 2019. godine srebrnom medaljom na Svjetskom prvenstvu u atletici u Dohi. Vicešampion Bosne i Hercegovine jedini je Evropljanin među prvih osam i jedan od tri učesnika na Svjetskom prvenstvu iz BiH. Neočekivani međunarodni uspjeh trkača slavljen je u zemlji i nakratko ju je predstavio u pozitivnom svjetlu.

Ali sjene prošlosti i dalje postoje. Ove se godine obilježava 25. godišnjica genocida u Srebrenici i potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine. Ubistvo više od 8.300 dječaka i muškaraca u julu 1995. godine, koje su izvršile vojne snage bosanskih Srba pod vodstvom generala Mladića i paravojne snage, bilo je najteži ratni zločin u Evropi od kraja Drugog svjetskog rata. Nije moguće da su duševne rane nakon 25 godina zacijelile.

Sjećanje na žrtve i komemoracija žrtava na godišnjicu stradanja pružila bi priliku za dokumentiranje zajedničkog interesa kada je u pitanju budućnost kao i uklanjanje različitih političkih interesa Bošnjaka, Srba i Hrvata. Uz sve poznate slabosti i nedostatke, definitivno postoje i pozitivni pomaci. Uprkos svim svojim nedostacima, Bosna i Hercegovina se danas smatra demokratskom državom u kojoj građani imaju Ustavom zagarantovana prava u skladu s Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda. Dejtonski mirovni sporazum još uvijek je osnova političkog sistema, iako nije trajno rješenje. Nedostaci uključuju neprovođenje presude Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) u predmetu Sejdić/Finci protiv Bosne i Hercegovine iz decembra 2009. godine. Sud je utvrdio diskriminatorne odredbe prema Jevrejima, Romima i predstavnicima drugih nacionalnih manjina u Ustavu Bosne i Hercegovine.

Djelimična zamjena uloga

"Nova vlada u Bosni i Hercegovini - pokretač reformi?", Pitala je Sabina Wölkner u izvještaju Fondacije Konrad Adenauer o stanju u zemlji u januaru 2012. Izbori su se održali još dva puta i osam godina je prošlo, a ovo se pitanje može ponovo postaviti.

Prve promjene izbori su donijeli za sastav Predsjedništva Bosne i Hercegovine. Za bošnjačkog člana Predsjedništva izabran je Šefik Džaferović (SDA), za hrvatskog člana Željko Komšić (DF) a Milorad Dodik (SNSD) izabran je za srpskog člana Predsjedništva. Iako su u prošlom mandatu svi članovi Predsjedništva pripadali partijama ENP-a, sada je to samo slučaj sa Džaferovićem. Posebno je izbor Milorada Dodika otežavajuća okolnost za daljnje korake zemlje ka članstvu u NATO-u.

Formiranjem nove vlade na državnom nivou, nakon izbora u oktobru 2018. učinjen je samo jedan nužni korak. Ni smjer niti vremenski okvir narednih koraka nisu objavljeni. Predstavnički dom Parlamentarne skupštine BiH potvrdio je Odluku Predsjedništva BiH o imenovanju Zorana Tegeltije iz SNSD-a za predsjedavajućeg Vijeća ministara BiH.

Vijeće ministara trenutno ima 9 članova iz sljedećih stranaka: SDA, SBB, HDZ BiH, SNSD i DF. Imenovanje ministra Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice se i dalje čeka. SNSD je predložio Mladena Božovića iz DNS-a. Prisjetimo se: 7. oktobra 2018. pobjednici izbora s slabom izlaznošću od 53 posto bili su SDA, SNSD i HDZ BiH. PDP i SDS napuštaju fotelje a na njihovo mjesto dolazi SNSD. Time dvije od dosadašnje četiri stranke koje su članice ENP-a, odnosno aplicirale za članstvo u ENP-u, ostaju na vlasti. Glasačka većina nije prouzrokovala ovu zamjenu. Očigledno je cilj bilo uključivanje SNSD-a Milorada Dodika u vladu.

Formiranje Vijeća ministara, koje još nije u potpunosti završeno, odvijalo se pod osjetnim međunarodnim pritiskom i pod pritiskom nadolazećih lokalnih izbora, odnosno izbora za načelnike/gradonačelnike, koji su već zakazani za oktobar ove godine. Predizborna kampanja je, bez sumnje, u općinama već započela.

Pored toga, nova vlada u Federaciji BiH još nije formirana. Vlada Republike Srpske formirana je u decembru 2018. godine. SNSD predvodi dvotrećinsku većinu u Narodnoj skupštini RS-a u Banjaluci. HDZ BiH blokira formiranje vlasti zahtjevom za novi izborni zakon u BiH.

12 tačaka za Vladu

Nije bilo političkih razgovora oko nužno potrebne reformske agende za zemlju. Iako je bila dogovorena već 2009. godine, javna rasprava gotovo je u cijelosti bila posvećena Dodikovom i SNSD-ovom odbijanju članstva Bosne i Hercegovine u NATO-u. Važno je napomenuti da je Bosna i Hercegovina sa preko 50 vojnika i oficira uključena u NATO misiju u Afganistanu. Aktuelne izjave mogle bi odgoditi put do članstva.

Nijedan od postojećih izazova unutarne politike nije stavljen na dnevni red u političkom procesu formiranja većine za novu vladu. Sporazum o formiranju vlasti između predsjednika stranaka SDA, HDZ BiH i SNSD sadrži samo 12 tačaka opće prirode. Svi koji žele znati koje planove Vijeće ministara želi realizirati do izbora u BiH u oktobru 2022. te koje konkretne ciljeve prati, neće naći adekvatan odgovor.

Neiskorištene prilike

Pozitivni pomaci u Bosni i Hercegovini postali su evidentni u nekoliko navrata u privredi. Iako je privreda u BiH jedna od najslabijih u Evropi, prerađivačka industrija i turizam u nekim slučajevima rastu dvoznamenkastim brojkama. Evropska unija je daleko najveći trgovinski partner a Njemačka je najvažniji trgovinski partner među državama članicama.

Proizvodnja energije također nudi bitne mogućnosti. Električna energija je najvažniji izvozni proizvod, a proizvodnja električne energije iz vode, vjetra i sunca ima veliki potencijal. Stranih ulaganja je bilo, a i dalje su postojana. Na raspolaganju su i sredstva za javna ulaganja. Dug period čekanja na formiranje Vijeća ministara i u privredi je odgodio važne odluke.

Nedostatak pravne zaštite

U Bosni i Hercegovini ne postoji učinkovita pravna zaštita. Izveštaj Priebea iz decembra 2019. jasno definira nedostatke i potrebne reforme u pravosuđu. Ovdje se pozivamo na izvještaj o stanju u zemlji Regionalnog programa vladavine prava Jugoistočna Evropa o takozvanom Priebeovom izvještaju o pravosuđu u Bosni i Hercegovini.

Uprkos velikoj podršci međunarodne zajednice, izgradnja funkcionalne pravne države jedan je od najvećih političkih i praktičnih izazova ove zemlje.

Obrazovanje/PISA

Bosna i Hercegovina je u 2018. po prvi put sudjelovala u međunarodnom PISA istraživanju OECD-a. BiH je zauzela 62. mjesto. Oko 600.000 učenica i učenika iz 79 zemalja i regija učestvovalo je 2018. godine u istraživanju. PISA ne provjerava poznavanje činjenica, već provjerava mogu li učesnici primijeniti svoje znanje i smisleno povezati informacije - ključne kompetencije za uspješnost u informacijskom društvu 21. stoljeća. Rezultati studije primljeni su k znanju.

Poteškoće u zemlji postaju očite kada je riječ o obrazovnoj politici. Za obrazovnu politiku zaduženi su entitet Republika Srpska, 10 kantona u entitetu Federacija i Brčko Distrikt. Iako postoji zajednička Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, nije bilo političkih reakcija na rezultate PISA istraživanja. Sudjelovanje zemlje u sljedećem PISA istraživanju 2021. godine za sada je neizvjesno. Odluka Predsjedništva BiH, koja je za to bila nužna, nije donesena. Vjerovatno je pozadina toga odbijanje Milorada Dodika.

Migranti

Broj utvđenih ilegalnih ulazaka u zemlju porastao je s manje od 1.000 u 2017. na preko 29.000 u 2019. Cilj migranata su zemlje Evropske unije u Srednjoj Evropi. Stoga političari Bosnu i Hercegovinu vide kao tranzitnu zemlju. Kad se radi o migrantima, državne i lokalne strukture su u većini slučajeva preopterećene. Saradnja s Agencijom za evropsku graničnu i obalnu stražu (Frontex) u upravljanju granicama mogla bi smiriti situaciju. Ostaje za vidjeti hoće li saradnja Srbije i Frontexa, dogovorena u novembru 2019. godine, utjecati na prethodno odbacivanje takve saradnje od strane SNSD-a u BiH.

Iseljavanje

190.495 ljudi iz Bosne i Hercegovine 2018. godine živjelo je u Njemačkoj. Centralni registar stranaca zabilježio je porast od 9.545 u odnosu na prethodnu godinu. U 2016. bilo ih je 172.560. Dugi redovi i dugo vrijeme čekanja ispred Njemačke ambasade u Sarajevu sugeriraju da se taj broj 2019. popeo na preko 200.000. Osim mladih ljudi odlaze i čitave porodice. Bosna i Hercegovina ima ozbiljan demografski problem. U 2017. godini stopa nataliteta u Bosni i Hercegovini iznosila je samo 1,38 djece po ženi. Stopa je iznosila 1,59 u Evropskoj uniji i 1,57 u Njemačkoj. Odlazak u inostranstvo mnogi obrazlažu ekonomskim prilikama i često nedostatkom perspektive i neizvjesnom budućnošću. Konkretno posljedice ovolikog odlaska vidljivi su i izvan porodica koje odlaze. Privrednici ukazuju na nedostatak kvalificiranih radnika. Stupanje na snagu Zakona o imigraciji kvalifikovanih radnika 1. marta 2020. moglo bi dodatno povećati broj odlazaka. Njemačka se zalaže za etički odgovornu akviziciju kvalificiranih radnika, ali ostaje da se vidi kakav će odjek ta izjava imati u praksi.

Do sada politika u Bosni i Hercegovini nije imala odgovor na ovako ozbiljan razvoj događaja te je postojeći potencijal dijaspore nedovoljno iskorišten. No, osobna dostignuća nekih pojedinaca ponekad su impresivna. 7. januara Alma Zadić imenovana je ministricom za ustav, reforme, deregulaciju i pravosuđe Republike Austrije u vladi kancelara Sebastiana Kurza. Zadić je porijeklom iz Tuzle i s roditeljima je kao dijete tokom rata izbjegla iz Bosne i Hercegovine.

Umreženost, vještine i resursi dijaspore potrebni su zemlji kako bi se razvila i bila uspješna u vrijeme konkurencije u privredi. Transferi iz dijaspore od ogromne su važnosti za cjelokupnu privredu i mnoga privatna domaćinstva. Prema procjenama Svjetske banke, 2018. dijaspora je poslala 1,97 milijardi eura u BiH - 11 posto bruto domaćeg proizvoda.

Perspektiva pristupanja EU

Zahtjev za članstvo u Evropskoj uniji podnesen je u februaru 2016. Iako velika većina političara podržava članstvo, proces približavanja Evropskoj uniji odvija se otežano. Evropska komisija je utvrdila četrnaest prioritetnih tačaka za pregovore između Vijeća i nove vlade u Bosni i Hercegovini. Spominje se vladavina prava i borba protiv korupcije. Još je neizvjesno kakav će utjecaj na Bosnu i Hercegovinu imati blokada odluke EU od strane Francuske, da započne pregovore o pristupanju Albanije i Sjeverne Makedonije. Zahtjev za članstvo se posljednjih godina navodio kao glavni razlog potrebe za reformama. Međutim, ovakav pristup postaje sve manje uvjerljiv, i to ne samo zbog odluke Francuske. Jasno je da su Bosnu i Hercegovinu na putu za Brisel od tada pretekli njezini susjedi. Bez obzira na to, perspektiva pristupanja zauzima visoku poziciju među prioritetima Bosne i Hercegovine.

25 godina nakon genocida u Srebrenici

Ove se godine obilježava 25. godišnjica genocida u Srebrenici i potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma 1995. godine. Ubistvo više od 8.300 muslimanskih muškaraca i dječaka u julu 1995. koje su izvršile oružane snage generala Mladića bilo je najteži ratni zločin u Evropi od kraja Drugog svjetskog rata. Sa 100.000 smrti, rat devedesetih godina je odnio najveći broj žrtava od svih ratova u bivšoj Jugoslaviji. Nije moguće da su duševne rane nakon 25 godina zacijelile.

Sjećanje na žrtve i komemoracija žrtava na godišnjicu stradanja pružila bi priliku za dokumentiranje zajedničkog interesa kada je u pitanju budućnost kao i uklanjanje različitih političkih interesa Bošnjaka, Srba i Hrvata. Uz sve poznate slabosti i nedostatke, definitivno postoje i pozitivni pomaci. Uprkos svim svojim nedostacima, Bosna i Hercegovina se danas smatra demokratskom državom u kojoj građani imaju Ustavom zagarantovana prava u skladu s Univerzalnom deklaracijom o ljudskim pravima i Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda.

Preostaje nada, da će barem dio političara imati snagu da pošalje takve poruke. Svaki korak prema normalizaciji stanja dobar je za stabilnu Bosnu i Hercegovinu.

Izveštaj Priebea jasno sažima želje mnogih ljudi u Bosni i Hercegovini u dvije rečenice: „Političari u zemlji trebali bi konstruktivnije sarađivati kako bi mogle započeti važne reforme. Međutim, upravo se to već godinama ne dešava u dovoljnoj mjeri.“

Fondacija Konrad Adenauer

Sven Petke

Direktor

Predstavništvo u Bosni i Hercegovini (Sarajevo)

www.kas.de

sven.petke@kas.de

Tekst ovog rada licenciran je pod uslovima „Creative Commons“.

Navođenje izvora i dijeljenje podliježe istim uslovima „4.0 international, CC BY-SA 4.0“.

(dostupno na: <https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de>)

[mons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode.de)